

Του Νίκου Ξυδάκη

(Αντί οποιασδήποτε δικής μας αναφοράς στο φλέγον ζήτημα της οικονομικής κρίσης, που δείχνει να προσλαμβάνει παγκόσμιες διαστάσεις, κρίνουμε σκόπιμο να σας παραθέτουμε αυτούσιο το κείμενο του Νίκου Ξυδάκη, που δημοσιεύτηκε με τον παραπάνω τίτλο, την περασμένη Κυριακή στην «Καθημερινή». Το κείμενο αυτό αξίζει της ιδιαίτερης προσοχής μας, καθώς καταφέρει με τρόπο εξαιρετικό το κυρίαρχο διακύβευμα αυτής της κρίσης, που δεν είναι άλλο από την ανάγκη επανορισμού της σχέσης οικονομικού και πολιτικού, ιδιωτικού και δημόσιου. Για την επιστροφή, εντέλει, της ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ).

Η θύελλα που σαρώνει το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα δεν οδηγεί μόνο στην οικονομική ύφεση και τη νέα φτώχεια· αυτές θα είναι οι πρώτες επιπτώσεις και ασφαλώς οι πιο δυσάρεστες για τις ζωές των δοκιμαζόμενων πληθυσμών. Παράλληλα, ίσως ήδη έχει αρχίσει μια αναθεώρηση των κυρίαρχων ιδεολογικών σταθερών βάσει των οποίων τις τελευταίες δεκαετίες πορεύθηκαν, εκουσίως ή ακουσίως, οι περισσότερες κοινωνίες.

Λέγοντας ιδεολογικές σταθερές, δεν εννοούμε ένα συμπαγές σύστημα αρχών, αλλά ένα νεφέλωμα ιδεών, δοξασιών, τάσεων και συμπεριφορών, ρητορικών σχημάτων, σχημάτων χειραγώγησης. Τα περισσότερα στοιχεία σε αυτό το νεφέλωμα είναι —ήταν— κοινοτοπίες ή ακροβασίες διατυπωμένες ως αυταπόδεικτες, με αξιώσεις καθολικής ισχύος. Λόγου χάριν, μόλις πριν από ενάμιση χρόνο, ακούγονταν πολλές φωνές υπέρ της τοποθέτησης των αποθεματικών των ασφαλιστικών Ταμείων σε σύνθετα χρηματιστηριακά προϊόντα, που υπόσχονταν υψηλές αποδόσεις. Κανείς δεν μιλούσε για κινδύνους, τουλάχιστον για ανεξέλεγκτους κινδύνους, κανείς δεν διεννοείτο να αμφισβητήσει την αξιοπιστία και την ομπρέλα ασφαλείας που πρόσφεραν οι πιστωτικοί κολοσσοί που συνθέταν δομημένα ομόλογα. **Η αγορά αυτορρυθμίζεται, η αγορά προσφέρει ευκαιρίες, η αγορά επιβραβεύει τους τολμηρούς και τιμωρεί τους συντηρητικούς. Έτσι έλεγαν. Η αγορά ήταν η κυρίαρχη δύναμη, ένα φυσικό φαινόμενο υπεράνω δημοκρατικού ελέγχου, πέραν του πολιτικού πεδίου, μια Θεά.**

Ενάμιση χρόνο αργότερα, οι πιστωτικοί κολοσσοί, που συνθέταν δομημένα ομόλογα και αγόραζαν επιφάσεις, έχουν πτωχεύσει, έχουν καταρρεύσει, έχουν γονατίσει, και παρασύρουν σε βαθιά κρίση την παγκόσμια οικονομία. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ, της χώρας με την πιο ανοιχτή οικονομία του κόσμου, οι κυβερνήσεις της Ιρλανδίας, του Βελγίου, του Λουξεμβούργου, της Βρετανίας, της Γερμανίας, προσφέρουν αφειδώς κρατικό χρήμα, για να καλύψουν τις μαύρες τρύπες των πτωχευμένων πιστωτικών οργανισμών και να περισώσουν τις εθνικές τους οικονομίες από τα χειρότερα.

Τώρα, πάνω στα συντρίμια της άπληστης αγοράς, πάνω στα φρέσκα ερείπια μιας πολιτικής που επί δεκαετίες αποθέωνε τις αλόγιστες ιδιωτικοποιήσεις, τον υπερδανεισμό, τη συγκεντροποίηση, τη συρρίκνωση της δημόσιας παρέμβασης, πάνω στα αποκαΐδια του κατεπείγοντος, διοικητές κεντρικών τραπεζών και πρωθυπουργοί αναγκάζονται να δηλώσουν ότι εγγυώνται τις μικροκαταθέσεις των πολιτών... Δηλαδή, **αναγκάζονται να αναλάβουν τον πολιτικό, συνταγματικό εντέλει, ρόλο για τον οποίο πάντα προορίζονταν: να εγγυώνται την ισοπολιτεία και την ευημερία, να ελέγχουν τις εξωπολιτικές δυνάμεις, να υπερασπίζονται τον δημόσιο χώρο.** Και οι μικροκαταθέσεις συνιστούν δημόσιο χώρο· είναι το τελευταίο καταφύγιο του μικρομεσαίου πλήθους· είναι προϊόν μόχθου μιας ζωής· αυτά τα πολλά μικροπροϊόντα σχηματίζουν την κεφαλαιακή βάση των τραπεζών, αυτό το ιδρωμένο χρήμα κυκλοφορούν βασικά οι τράπεζες. Μαζί με το χρήμα των ασφαλιστικών Ταμείων, χρήμα από εργασία κι αυτό.

Η αναδίπλωση άρα στα χαρακώματα υπεράσπισης των μικροκαταθέσεων είναι εν πολλοίς επαναφορά σε πολιτική υπό «παλαιούς» όρους· στην, ας πούμε, προ παγκοσμιοποίησης πολιτική, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τις

σχέσεις άυλης οικονομίας και δημόσιας σφαίρας. Όταν η άυλη φούσκα σπάσει, η δημόσια σφαίρα, κατεξοχήν υλική και ασυμπίεστη, διεκδικεί όρους βιώσιμης λειτουργίας της. Οι όροι αυτοί είναι ό,τι ξεχάστηκε μέσα σε δύόμιση δεκαετίες απορρύθμισης: είναι ο δημοκρατικός έλεγχος, είναι η απρόσκοπτη εκδήλωση υγιούς κοινωνικού ανταγωνισμού, είναι η διαρκής επανεφεύρεση του πολιτικού διακυβεύματος. **Το οικονομικό υπέταξε το πολιτικό στις δικές του σκοπιμότητες, οι πολιτικοί έγιναν επικοινωνιακές μαριονέτες υπόδουλες στη διαχείριση εικόνας, υποταγμένοι στα λόμπι των επιχειρήσεων, άβουλοι ή υστερόβουλοι διεκπεραιωτές συμβολαίων με εργολάβους. Ο τελικός στόχος των πολιτικών φαίνεται να είναι η εκχώρηση όλων των κρίσιμων κρατικών λειτουργιών, όλων των ευθυνών και των ρίσκων, σε ιδιώτες εργολάβους· να διοικούν το κράτος με outsourcing, ανευθύνως και ακόπως, και να εργάζονται αποκλειστικά για τη χρηματοδότηση της επανεκλογής τους και την επικοινωνία της εικόνας τους – δηλαδή, με τη διαπλοκή και την προπαγάνδα.**

Αυτό το αδρό περίγραμμα είναι η σημερινή μεταδημοκρατία· με ολιγαρχίες πλούτου και επιρροής, αφενός, με χειραγωγούμενες μάζες, αφετέρου· με ηγεμονικά ιδεολογήματα που προβάλλονται ως μοναδικές και αυταπόδεικτες αλήθειες, εξ αποκαλύψεως. Με πληγωμένη τη μοναδική εγγύηση για εξισορρόπηση των ισχυρών και των αδυνάτων σε μια ευνομούμενη κοινωνία: τη δημοκρατία. Με τον δήμο άφωνο και ποδηγετούμενο, ουσιαστικά χωρίς εκπροσώπους, χωρίς εγγυητές κοινωνικών δικαιωμάτων και ευημερίας.

Αυτή η μεταδημοκρατία δοκιμάζεται τώρα από τη θύελλα της οικονομικής κρίσης που σαρώνει ιδεοληψίες, απλουστεύσεις και υστεροβουλίες. «Δεν θα επιτρέψουμε τα χρήματα των Αμερικανών φορολογουμένων να πάνε να καλύψουν την απληστία και την απερισκεψία της Γουόλ Στρίτ», έλεγαν Ρεπουμπλικάνοι γερουσιαστές που καταψήφισαν το περίφημο Σχέδιο Πόλσον, των 700 δισ. κρατικών δολαρίων. Αλλά **αυτοί ακριβώς οι πολιτικοί, ανεκτικοί ή εξαγορασμένοι, τάισαν το Θηρίο. Και τώρα ηθικολογούν· μιλούν για απληστία και απερισκεψία. Μα η ηθική προβλέπει, ρυθμίζει· δεν δικαιολογεί εκ των υστέρων.**

Η θύελλα φέρνει παράπλευρα φαινόμενα, μικροθύελλες που ίσως εκδηλωθούν ταυτόχρονα, ίσως αργότερα, ίσως ποτέ. Ενα παράπλευρο φαινόμενο θα είναι ενδεχομένως μια νέα συνειδητοποίηση, ένας αποφενακισμός: η απομυθοποίηση της αρύθμιστης αγοράς της θαυματουργού, ας πούμε. Η κατανόηση των κινδύνων της άυλης οικονομίας στην εποχή των real time επικοινωνιών και του δικτυωμένου πλανήτη· η επαναπροσέγγιση της πραγματικής οικονομίας· ο επανορισμός της πολιτικής δράσης και της δημοκρατίας με ουσιαστικό περιεχόμενο· ο επανορισμός της σχέσης οικονομικού και πολιτικού, ιδιωτικού και δημόσιου. Μερικοί από τους επανορισμούς μπορεί να είναι απλώς επιστροφή σε όσα ίσχυαν λίγα χρόνια νωρίτερα, δηλαδή επιστροφή στα βασικά. Τα περισσότερα απαιτούν αναπροσαρμογές. **Όλα απαιτούν στοχασμό, ανασκαφή, αποφάσεις. Και πολιτική.**